

Vergaderjaar 1991-1992

21 202

Aanvulling van de Boeken 3, 6 en 8 Nieuw BW met regels betreffende de aansprakelijkheid voor gevaarlijke stoffen en verontreiniging van lucht, water of bodem

Nr. 9

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 11 mei 1992

Algemeen

1. De Commissie heeft aandacht gevraagd voor blz. 2, sub III, derde alinea van de memorie van antwoord vermelde mondelinge gedachtenwisseling met de VOTOB, de SVN en de Havenondernemersvereniging SVZ. Zoals ter plaatse is aangegeven heeft deze gedachtenwisseling, die uit een oogpunt van verduidelijking van de wederzijdse standpunten nuttig is geweest, niet tot een relevante wijziging van deze standpunten geleid. De brieven aan de Commissie van de SVN en de SVZ weerspiegelen dit ook; verwezen wordt slechts naar hetgeen eerder onder de aandacht van de Commissie is gebracht. De brief van de VOTOB besteedt voorts aandacht aan de eveneens eerder naar voren gebrachte wens om de bewaarbedrijven te brengen onder hetzelfde aansprakelijkheidsregime als volgens de in Boek 8 op te nemen regelingen in de vervoersfase geldt.

Aan dit punt valt echter moeilijk tegemoet te komen nu het hier gaat om een afbakening tussen vervoersfase en de gevallen die daarbuiten vallen, welke op internationale regelingen stoelt, te weten de CRTD, die op dit punt aansluit bij andere vervoersrechtelijke regelingen, tegenover de algemene regeling betreffende aansprakelijkheid voor milieugevaarlijke activiteiten in het verdrag van de Raad van Europa. Het verdient uit een oogpunt van rechtszekerheid en interne eenheid geen aanbeveling in het nationale recht tussen beide rechtsgebieden een andere scheidslijn te trekken. Dit zou trouwens ook praktische moeilijkheden geven uit een oogpunt van de dan vereiste andere afgrenzing. Wanneer de maatstaven niet meer aanknopen bij het laden en het lossen uit het vervoermiddel kan de grens tussen de vervoersfase en wat daarvoor en daarna komt niet anders dan uiterst vloeiend zijn.

2. De leden van de CDA-fractie hebben voorts vragen gesteld naar aanleiding van de uiteenzetting in de memorie van antwoord betreffende de ontwikkelingen in het internationale vlak. Opgemerkt werd in de eerste plaats dat op p. 4 van die memorie alleen wordt vermeld op welke punten overeenkomst bestaat tussen het onderhavige wetsvoorstel en het daar bedoelde ontwerp van de Raad van Europa (versie d.d. 22 juli

1991 gepubliceerd in: Risicoaansprakelijkheid voor milieuschade, Vereniging voor milieurecht, 1991-3, p 150 e.v.), maar niet op welke punten essentiële verschillen bestaan.

Dergelijke verschillen bestaan inderdaad. Zij vloeien ten dele voort uit het feit dat het ontwerpverdrag mede materies regelt die buiten het wetsvoorstel gehouden zijn, zoals de materie van de vrije toegang tot informatie waarover overheidsinstanties beschikken (artt. 14-17, overeenkomende met EEG richtlijn 90/313 van 7 juni 1990 inzake vrije toegang tot milieuinformatie, PbEG L 158/56 van 23 juni 1990), de toegang tot de informatie van de operator (art. 18) en actiebevoegdheid van belangengroepen (art. 20). Dergelijke onderwerpen verdienen in het nationale recht een meer omvattende aandacht dan alleen in verband met bepaalde risicoaansprakelijkheden. Zo is met betrekking tot acties van belangengroepen een afzonderlijk wetsvoorstel ahangig (1991-1992 22 486).

Voor wat betreft de privaatrechtelijke aansprakelijkheid bestaan eveneens verschillen die goeddeels hun rechtvaardiging hierin vinden dat het op nationaal niveau niet altijd wenselijk is om op alle punten even ver te gaan als in het kader van een internationale regeling, die nog niet in werking is getreden, verantwoord is geacht. Als belangrijkste verschillen kunnen worden vermeld:

a. Het verdrag bevat in art. 2 lid 1 onder b een bijzondere regeling, die ook gevaarlijke micro-organismen en gevaarlijke genetisch gemodificeerde organismen als een zelfstandige categorie onder het verdrag brengt. In het wetsvoorstel is geen reden gezien voor een afzonderlijke regel, nu deze tot gevolg zou hebben dat hier een aansprakelijkheid zou bestaan ook bij gevaren van een andere orde dan in het wetsvoorstel aanleiding zijn geweest voor de aansprakelijkheid voor stoffen, stortplaatsen en boorgaten.

Daarbij is ervan uitgegaan dat micro-organismen een stof in de zin van het wetsvoorstel vormen; men zie de memorie van toelichting, p. 13, tweede hele alinea en p. 42, onder 4.

Voor zover het gaat om genetisch gemodificeerde organismen die geen micro-organismen zijn (dieren, planten) is vooralsnog onduidelijk aan gevaren van welke aard gedacht moet worden. Opmerking verdient dat in verband met de gevaren die uit de eigen energie van het dier voorkomen reeds een risicoaansprakelijkheid in art. 6:179 is gegeven.

Opmerking verdient tenslotte dat in Duitsland inmiddels een wettelijke regeling is tot stand gekomen op het gebied van «gentechologie», die onder meer een risicoaansprakelijkheid ter zake van genetisch gemodificeerde organismen brengt. Deze aansprakelijkheid geldt mede voor het ontwikkelingsrisico; men zie Messer, NJB 1992, p. 285 e.v. Een opneming in het onderhavige wetsvoorstel van een dergelijke ingrijpende vorm van aansprakelijkheid, die moeilijk te verenigen is zowel met het uitgangspunt van dit wetsvoorstel als met wat in Nederland ter zake van produktenaansprakelijkheid geldt, is niet wenselijk geacht.

b. Het verdrag stelt niet de eis dat het moet gaan om stoffen waarvan bekend is dat zij een bijzonder gevaar opleveren, al is op dit punt wel de mogelijkheid geopend een reserve te maken (art. 39, aanhef en onder b).

c. De lijst van criteria voor gevaarlijkheid van art. 2 lid 2 onder a van het verdrag is iets uitgebreider dan de lijst van art. 6:175 lid 1 van het wetsvoorstel. Vermeld worden ook: ««[harmful]», corrosive, [irritant], [sensitising], carcinogenic, mutagenic, toxic for the reproduction, dangerous for the environment». In het wetsvoorstel kan een dergelijk gevaar aanleiding zijn om de stof op de lijst van art. 6:175 lid 6 te plaatsen, maar kan ook rekening worden gehouden met de aard van de omstandigheden waarin het gevaar zich kan verwezenlijken; men denke aan carcinogene stoffen die hun werking slechts hebben, wanneer men ze door roken of via het voedsel binnen krijgt. Het enkele feit dat de stof

in deze omstandigheden gevaarlijk is, behoeft niet tot toepasselijkheid van art. 6:175 te leiden.

d. Het verdrag beperkt zich tot aansprakelijkheid ter zake van professionele activiteiten, voorzien van een verzekeringsplicht, en kent derhalve geen aansprakelijkheid van een particuliere bezitter.

e. Een belangrijk verschil zit tenslotte in de regeling betreffende de verjaring van de vordering tot schadevergoeding, die volgens art. 19 van het verdrag – zulks in afwijking van wat voortvloeit uit art. 3:310 BW – plaatsvindt nadat vijf jaar is verstreken sedert de dag waarop de eiser de schade en de identiteit van de operator kende of had behoren te kennen, met dien verstande dat elke rechtsvordering vervalt dertig jaren na het incident waardoor de schade werd veroorzaakt. Zoals hierna bij art. 3:310 nog aan de orde zal komen, is evenwel een wetsontwerp in voorbereiding om ook het onderhavige wetsvoorstel op dit punt aan het verdrag aan te passen.

3. Anders dan de leden van de CDA-fractie veronderstelden, kan niet worden gezegd dat de Europese Commissie geen voorstander is van een risicoaansprakelijkheid met betrekking tot afvalstoffen. Met betrekking daartoe diene het volgende.

Op 28 juni 1991 is door de Commissie van de Europese Gemeenschappen een gewijzigd voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de **wettelijke aansprakelijkheid voor schade en milieubederf veroorzaakt door afvalstoffen** ingediend (Pb EG No. C 192/6 van 23.7.91). Sedertdien hebben zich geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Het gewijzigd voorstel wijkt niet belangrijk af van het eerdere. De Commissie staat wel een systeem van risicoaansprakelijkheid voor, echter – in tegenstelling tot het onderhavige wetsvoorstel en het Raad van Europa-ontwerp – een met een «klevende» aansprakelijkheid, dat overigens getemperd wordt doordat deze aansprakelijkheid eindigt bij rechtmatige afgifte aan een vergunninghoudend verwerkingsbedrijf (MvA II p. 4, punt 2; zie ook C. H. V. de Villeneuve in: **Afvalstoffenrecht**, reds. R. J. J. van Acht, J. H. Jans, 1991, p. 57 e.v.). Door deze verzachting is het systeem van het voorstel voor een richtlijn, behoudens voor wat betreft de vervoersfase, goed verenigbaar met dat van het onderhavige wetsvoorstel en het Raad van Europa-ontwerp. Het bereik der voorgestelde regelingen is overigens niet identiek. Een «gevaarlijke stof» in de zin van het onderhavige wetsontwerp en het Raad van Europa-ontwerp verdrag is niet altijd een «afvalstof» als bedoeld in het voorstel voor een richtlijn, en omgekeerd. In dit verband zij de aandacht erop gevestigd dat het ontwerp-verdrag van de Raad van Europa de volgende zgn. «disconnection clause» bevat (Article 28, para. 2): «In their mutual relations, Parties which are members of the European Economic Community shall apply Community rules and shall therefore not apply the rules arising from this Convention except in so far as there is no Community rule governing the particular subject concerned.»

4. Voorts hebben de leden van de CDA-fractie gevraagd naar de inhoud van het UNEP-verdrag.

Zoals in de memorie van antwoord onder Algemeen, punt V, 2 (p. 4–5) is aangegeven, hebben ten aanzien van een op te stellen protocol bij het Verdrag van Bazel (Trb. 1990, 12) nog slechts twee bijeenkomsten met een overwegend inventariserend karakter plaats gevonden. De gedachten gaan stellig uit naar een risicoaansprakelijkheid en enige vorm van kanalisering. Definitieve concrete keuzes zijn echter nog niet gedaan. De inleiding en het eerste deel («Civil liability and compensation; opgesteld in Genève, 2–6 juli 1990) van de «Elements which might be included in a protocol on liability and compensation», is als bijlage bij deze nota naar aanleiding van het eindverslag gevoegd.

5. Wat het CRTD-verdrag (tekst losbladige bundel Transport, p. IV-81 e.v.) betreft vroegen deze leden waarom een verzekeringsplicht als daar opgenomen, niet op haar plaats moet worden geacht in de nationale verhoudingen. In dit verband is in de eerste plaats van belang dat ook in de nationale verhoudingen ernaar wordt gestreefd om, waar mogelijk, tot een verzekeringsplicht te komen. Zo wordt thans bezien of het mogelijk is de risico's die voortvloeien uit de voorgestelde afdeling 8.14.1 («gevaarlijke stoffen aan boord van een voertuig»), die ten dele reeds onder de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen vallen, ten aanzien van bepaalde categorieën van motorrijtuigen voor het geheel daaronder te brengen. Verder kan worden gewezen op de mogelijkheid een verplichting tot financiële zekerheid ter dekking van aansprakelijkheid voor milieuschade op te leggen op grond van art. 17 Wet bodembescherming en de artikelen 20, 38, 39 en 39a, voorgesteld in art. I onder G van het wetsvoorstel Vergunningen en algemene regels voor inrichtingen (1990-1991, nr. 335, 21 087) dat thans in behandeling is bij de Eerste Kamer, of op grond van de overeenkomstige bepalingen van de toekomstige Wet milieubeheer. Bij een en ander kan overigens ook aan andere financiële zekerheden dan een aansprakelijkheidsverzekering worden gedacht.

Wat het CRTD-verdrag betreft, kan voorts worden opgemerkt dat voor de Nederlandse Spoorwegen waarschijnlijk ontheffing van de verzekeringsplicht op grond van art. 16 lid 4 CRTD kan worden verkregen, zolang de Nederlandse regering nog enig aandeelhouder is.

Wat de eveneens onder het CRTD verdrag vallende binnenscheepvaart aangaat, zijn er inderdaad – zowel nationaal als internationaal – dekkingsproblemen die samenhangen met de zwakke economische positie van deze bedrijfstak (vooral van de particuliere schippers) en het nationale karakter en de beperkte capaciteit van de verzekeringsmarkt voor binnenscheepen. In internationaal verband wordt ernaar gestreefd dit op te lossen aan de hand van een betrekkelijk laag niveau van beperkingen van aansprakelijkheid. Gedacht wordt met name aan een zekere verhoging van de bedragen van het CLNI-verdrag.

Of voor de binnenvaart de verzekeringsplicht in het CRTD-verdrag te handhaven is, komt vooralsnog twijfelachtig voor. Het zou voor deze bedrijfstak een afzonderlijke regeling met een afzonderlijk controlestelsel vergen, waarvan de uitvoering voor de overheid aanzienlijke kosten kan meebrengen. In dit licht valt thans aan een nationale algemene verzekeringsplicht voor binnenscheepen niet te denken.

Zoals de voormelde leden hebben verondersteld, is op p. 5 van de memorie van antwoord inderdaad aansluiting gezocht bij het daar vermelde SER-advies. Het is evenwel niet juist dat eerst in dit advies vragen zijn gerezen terzake van de verzekerbaarheid en de consequenties voor de verzekeringspremies. Veeleer is het zo dat deze moeilijkheden, die in het bijzonder de binnenvaart betreffen, in het kader van het CRTD-verdrag van het begin af hebben bestaan, maar waarschijnlijk pas met succes kunnen worden aangepakt als duidelijker is geworden wat de totale omvang van de te verzekeren risico's zal zijn en op welke markt daarvoor dekking zal kunnen worden gezocht. Ook daarom is het wenselijk een regeling als die van het verdrag in te voeren, maar de nodige voorzichtigheid te betrachten terzake van de hoogte van de bedragen waarvoor maximaal aansprakelijkheid zal bestaan. Er kan dan de nodige ervaring worden opgedaan met de nieuwe regeling en in dat kader zo goed mogelijk gebruik worden gemaakt van de bestaande verzekeringsmogelijkheden.

6. Met de leden van de CDA-fractie kan worden ingestemd dat in West Europa een in redelijke mate gelijke concurrentiepositie zal bestaan

terzake van aansprakelijkheden als de onderhavige. Hetzelfde geldt wanneer men andere geïndustrialiseerde landen als de Verenigde Staten in het beeld betreft. Dat neemt niet weg dat er groepen van landen zijn, zoals die in Oost Europa, waar men ook terzake van aandacht voor het milieu een achterstand heeft in te halen. Dit kan echter moeilijk als een bezwaar tegen de thans voorgestelde wetgeving worden gezien, nu een dergelijke achterstand moeilijk als norm voor het niveau van een op de belangen van de slachtoffers af te stemmen regeling op dit gebied in West Europa kan worden gebezigd. Door een aantal Oost-Europese landen (Polen, Hongarije, de Tsjechische en Slowaakse Federatieve Republiek, Litouwen, Roemenië, Rusland) wordt overigens deelgenomen aan de besprekingen inzake het ontwerp van de Raad van Europa.

7. Inderdaad kan worden gezegd dat in het onderhavige wetsontwerp wordt aangesloten bij de regel betreffende produktaansprakelijkheid dat het ontwikkelingsrisico niet door de producent wordt gedragen. De wijze waarop deze aansluiting werd verkregen, is uiteraard afgestemd op de materie van het onderhavige wetsontwerp die in dit opzicht een andere inkleding vergt dan bij produktenaansprakelijkheid op haar plaats is.

8. De vraag van de leden van de CDA-fractie betreffende de milieu-audit moet aldus worden beantwoord dat de geciteerde opmerkingen van de minister van VROM het standpunt van de regering weergeven. In de memorie van antwoord blz. 8, onder e, wordt uitgelegd dat de daar aangehaalde uiting van de minister van Justitie niet tot strekking had aan dit standpunt te tornen, maar slechts er op te wijzen dat ook ontwikkelingen in internationaal verband van belang zouden kunnen worden. Deze hebben zich overigens intussen niet voorgedaan.

9. Het stemt tot verheugenis dat de leden van de CDA-fractie de reactie op het proefschrift van Braams overtuigend oordeelden en er de voorkeur aan geven aan systeem van risicoaansprakelijkheid in de wet neer te leggen in plaats van het oprekken van het begrip zorgvuldigheid.

10. Vervolgens vroegen deze leden aandacht voor het vraagstuk van de vervuilersaandeelaansprakelijkheid. Inderdaad is bij de uiteenzetting op blz. 19 van de memorie van antwoord gedacht aan diffuse situaties d.w.z. situaties waarin de mogelijkheid ontbreekt, al is het maar bij benadering, vast te stellen van welk individueel bedrijf een bepaalde individuele verontreiniging afkomstig is. Voor dergelijke gevallen kan het aansprakelijkheidsrecht moeilijk een bevredigende oplossing geven.

Anders ligt het inderdaad wanneer, bijv. aan de hand van een deskundigenbericht, kan worden aannemelijk gemaakt dat een individuele verontreiniging van enige bedrijven tezamen afkomstig is in dier voege dat een schatting van de bijdrage aan deze verontreiniging door ieder van deze bedrijven kan worden gemaakt. Een daarmee vergelijkbaar geval deed zich bijv. voor in HR 23 september 1988, NJ 1989, 743. In het oog moet worden gehouden dat het hier om een sterk van de omstandigheden afhankelijke kwestie gaat die daarom het best aan de rechter kan worden overgelaten. Daarbij verdient nog opmerking dat, zodra de verontreiniging in haar geheel van één bedrijf afkomstig kan zijn, maar zonder dat vast staat van welk bedrijf, art. 6:99 tot een hoofdelijke aansprakelijkheid van de betrokken bedrijven leidt.

11. Tenslotte hebben de leden van de CDA-fractie gevraagd of bevestigd kan worden dat *alle* mogelijkheden die art. 15 Wet bodembescherming biedt, na het wegvallen daarvan blijven bestaan.

Voorop moet worden gesteld dat in het licht van de parlementaire geschiedenis van art. 15 Wet bodembescherming moet worden aange-

nomen dat dit artikel restrictief moet worden uitgelegd. Bij de behandeling in de Eerste Kamer is naar aanleiding van het regeringsstandpunt dat te dier zake bij de behandeling in de Tweede Kamer is ingenomen, opnieuw de vraag aan de orde geweest in hoeverre een delegatiebepaling als in art. 15 opgenomen met art. 107 Grondwet te verenigen is. In overeenstemming met een op dit punt gevraagd nader advies van de Raad van State is die verenigbaarheid aanvaard, er van uitgaande dat het artikel moet worden uitgelegd als uiteengezet op blz. 11 van de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer betreffende het wetsvoorstel dat tot de Wet bodembescherming heeft geleid (Kamerstukken I, 1985-1986, 16 529, stukken 61-61f). Deze uitleg houdt in dat art. 15 slechts bevoegdheid geeft om aan de krachtens de art. 8-13 aangewezen handelingen een risicoaansprakelijkheid te verbinden, voor zover het gaat om handelingen waarvan gezegd kan worden dat gegronde vrees bestaat dat deze in een zo nabije toekomst zullen plaats vinden en dat daarvan een zo concreet gevaar voor de burgers dreigt dat, in afwachting van een wettelijke regeling van de materie in het Burgerlijk Wetboek, invoering van een toekomstige aansprakelijkheid niet langer kan worden uitgesteld. Aan een dergelijke bevoegdheid tot het nemen van noodmaatregelen in afwachting van formele wetgeving is behoefte gevoeld in verband met het feit dat de regeling van risicoaansprakelijkheden in het BW in zoverre onvolledig was dat nog onder ogen diende te worden gezien op welke wijze het stelsel van deze aansprakelijkheden, in het bijzonder ook ter zake van schade aan het milieu, diende te worden afgegrensd. Het is duidelijk dat het hierbij om een aan de formele wetgever toekomende belangenafweging ging, die slechts tot uitgangspunt kon hebben dat niet ter zake van elke schade aan de bodem een risicoaansprakelijkheid zou kunnen bestaan, al was het alleen reeds omdat ook met verontreiniging van water en lucht rekening moest worden gehouden.

In het onderhavige wetsvoorstel heeft deze afweging inmiddels plaatsgevonden. Daarin ligt besloten dat een definitieve keuze wordt voorgesteld met betrekking tot de vraag ter zake van welke gevaren een risicoaansprakelijkheid op haar plaats is. Daarbij past dat art. 15 Wet bodembescherming vervalt, ook al omvat zij handelingen waarvoor noch het onderhavige wetsvoorstel, noch de op 1 januari jl. inwerking getreden titel 3 van Boek 6 BW een risicoaansprakelijkheid brengt. Het zou immers met deze opzet in strijd zijn om daarna nog bij algemene maatregel van bestuur risicoaansprakelijkheden te introduceren, die niet in het te dier zake door de wetgever nu eenmaal gekozen stelsel passen. Ook zal aan de voor de delegatie gestelde eis dat de regeling in het BW niet kan worden afgewacht, in de toekomst niet meer voldaan kunnen zijn, nu de onderhavige problematiek inmiddels in het BW onder ogen is gezien, zoals het onderhavige wetsvoorstel mede beoogt te bewerken.

Artikelsgewijs

Artikel 6:175

1. Inderdaad is een samenloopregel als vervat in art. 6:173 lid 2 bewust niet ook in art. 6:175 opgenomen om vergelijkbare redenen als waarom dat ook niet is gebeurd in art. 6:174; men zie de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer op het wetsvoorstel dat tot invoering van de artt. 1407a e.v. in het voor 1 januari 1992 geldende BW heeft geleid (Kamerstukken II 1987-1988 19 636, nr. 6, p. 13-14). Hetgeen daar terzake van de bescherming van het slachtoffer is uiteengezet, geldt in beginsel ook hier.

Te bedenken valt hier meer in het bijzonder dat de aansprakelijkheid uit art. 6:173 zich laat omschrijven als een aansprakelijkheid voor gebreken van zaken, zoals de aansprakelijkheid voor producten er, naar

de kern genomen, eveneens een voor gebreken is. De aansprakelijkheid uit art. 6:175 is echter afhankelijk van de gevaarlijke eigenschappen van een stof die in beginsel juist geen gebrek opleveren. Het zou daarom voor het slachtoffer te veel onzekerheid geven, wanneer men aan een dergelijke aansprakelijkheid zou kunnen ontkomen door in de omstandigheden van het gegeven geval toch een «gebrek», maar dan in de zin van de regels betreffende produktaansprakelijkheid te construeren, zulks op grond van feiten die het slachtoffer moeilijk kan overzien.

Het voorbeeld van de gasaansteker, waarmee geen gas, maar een sigaret wordt aangestoken is enigszins oneigenlijk, zoals ook een gevaarlijke steekvlam uit een sigarettenaansteker academisch voortkomt.

Reëler is een explosie als gevolg van vuurwerk. De bezitter moet niet het verweer kunnen voeren dat hij niet uit art. 6:175 aansprakelijk is, omdat het vuurwerk behalve dat het gevaarlijk is wegens ontplofbaarheid of ontvlambaarheid, ook nog, als produkt beschouwd, gebrekkig is, iets wat zich achteraf ook moeilijk meer op voor het slachtoffer controleerbare wijze laat vaststellen.

2. In art. 6:175, zesde lid, wordt terecht de term «wordt geacht» gebruikt. Tegenbewijs is immers niet toegelaten, nu plaatsing op de lijst beslissend is. Iets anders is – maar dat heeft met tegenbewijs niet van doen – dat de delegatiebepaling niet de bevoegdheid geeft om stoffen waarvan men in redelijkheid niet kan menen dat zij gevaar als in deze bepaling bedoeld opleveren, op de lijst te zetten. Het is dit aspect dat in door de Commissie geciteerde passage van de memorie van toelichting (p. 47 onder 14) wordt aangestipt.

Artikel 6:178

Zonder de bepaling van art. 6:178, aanhef en onder d, zou wellicht niet uitgesloten zijn dat de rechter een dergelijke regel zou afleiden uit de algemene bepaling van art. 6:101. Enige waarborg te dier zake bestaat echter niet, nu de bepaling onder d een omstandigheid betreft, waarvan zeker niet vanzelfsprekend is dat zij met gevallen als eigen schuld gelijk kan worden gesteld. Het enkele feit dat de schade is ontstaan bij een handeling in het belang van het slachtoffer, is immers daartoe in de regel onvoldoende. Daar komt bij dat, zoals in de memorie van toelichting, p. 56 onder 5 is aangeduid, het geval onder d teruggaat op een geval dat werd vermeld in de Parlementaire geschiedenis van art. 6.3.2.6, waarin de aansprakelijkheid voor gevaarlijke stoffen oorspronkelijk werd geregeld. Dat geval werd toen verdisconteerd geacht in de slotzinsnede van art. 6.3.2.6 lid 1 en derhalve niet in verband gebracht met 6:101. Nu de slotzinsnede van art. 6.3.2.6 lid 1 niet in art. 6:175 terugkeert, ligt het voor de hand dit geval in art. 6:178 onder te brengen, dat dezelfde functie als deze slotzinsnede heeft. Zou men dit nalaten dan zou men daaruit kunnen afleiden dat de aangesprokene aan het onder d bedoelde geval geen verweer kan ontlenen en dat derhalve ook van toerekening aan het slachtoffer in de zin van art. 6:101 geen sprake kan zijn.

Artikelen 6:175 en 178

Bij deze artikelen heeft de Commissie een voorbeeld aan de orde gesteld, gebezigd in de dissertatie van mevr. Klaassen, Nijmegen 1991, p. 139–140. Dit voorbeeld komt op het volgende neer. Een actiegroep steekt uit politieke overwegingen een bezinedepot in brand. Ten gevolge van de vrijgekomen hitte ontploft op een nabijgelegen industrieterrein tevens een opslagtank met een gevaarlijke stof in de zin van art. 6:175, eerste lid. Mevrouw Klaassen veronderstelt dat in een zodanig geval de bedrijfsmatige gebruiker van het benzinedepot zich tegenover

aanspraken van eventuele slachtoffers kan verweren met een beroep op art. 6:178 onder e, maar de bedrijfsmatige gebruiker van de opslagtank niet, omdat de ontploffing daarvan niet «uitsluitend» is veroorzaakt door het in art. 6:178 onder e bedoelde handelen van derden.

Deze veronderstelling berust evenwel op een onjuiste uitleg van het woord uitsluitend. De bepaling is ontleend aan het Internationaal verdrag inzake de wettelijke aansprakelijkheid voor schade door verontreiniging, door olie, gesloten in Brussel op 29 november 1969 (Trb. 1970, 196), waar de exceptie inhoudt dat de eigenaar van het schip is bevrijd wanneer hij bewijst dat de schade «was wholly caused by an act or omission done with intent to cause damage by a third party». De bedoeling van het woord «wholly» (in het onderhavige wetsvoorstel om taalkundige redenen «uitsluitend») is om *meewerkende* oorzaken uit te sluiten, bijv. onvoldoende beveiliging tegen opzet van derde, dan wel het geval dat de oorzaak ligt bij een reeds opgekomen onheil, terwijl de opzet van derden pas in een later stadium de gevolgen van het onheil beïnvloedt, zoals opzet van een regering om een lekkend schip uit veiligheidsoverwegingen te bombarderen. Verwezen moge worden naar Abecassis and Jarashow, *Oil Pollution from ships*, 2e dr. 1985. In een geval als door de Commissie aan de orde gesteld doet dit zich niet voor, omdat de gehele schade op de opzet van de betreffende actiegroep om schade aan te richten is terug te voeren. Het zou pas anders lopen als de opslagtank bijv. alleen daarom is kunnen ontploffen omdat zij ook nog lekte en de benzinebrand via de lekkage naar de opslagtank is overgeslagen.

Artikel 6:181

Het wetsvoorstel bevat geen regels om tot een doorbraak van aansprakelijkheden van een vennootschap naar bestuurders of aandeelhouders te komen. Deze kwestie is derhalve overgelaten aan de algemene regels die in de rechtspraak betreffende deze materie zijn ontwikkeld. Dit brengt mee dat het betoog van Wessels, voor zover het aanknoopt bij rechtsregels als bijv. die betreffende de fiscale eenheid in het belastingrecht niet kan worden onderschreven.

Dat neemt evenwel niet weg dat de vraag in de uitoefening van welk bedrijf een zaak of stof wordt gebruikt grotendeels feitelijk van aard is. In het licht daarvan is niet uitgesloten dat de rechter zal aannemen dat een zaak of stof feitelijk in uitoefening van bedrijf A wordt gebruikt, hoezeer men ook getracht heeft op papier gebruik in de uitoefening van bedrijf B te construeren. Men denke aan het geval dat zaken of stoffen bij een contract «ter beschikking van» bedrijf B worden gesteld, terwijl de werknemers die de activiteiten verrichten die voor het gebruik nodig zijn, in dienst zijn van bedrijf A en dit bedrijf ook de kosten draagt die aan die activiteiten verbonden zijn, onderscheidenlijk de eventuele winst maakt. In een dergelijk geval zal de rechter kunnen oordelen dat voor wat betreft bedrijf B realiter niet aan de eisen van art. 6:181 lid 2 is voldaan.

Ook is niet uitgesloten dat verschillende rechtspersonen gezamenlijk een bedrijf in de zin van art. 6:181 uitoefenen, bijv. in de vorm van een maatschap. Naar analogie van art. 6:180 lid 1 en 182 zullen zij dan hoofdelijk aansprakelijk zijn. Daarbij behoeft niet noodzakelijk aan samenwerking binnen een concern gedacht te worden.

Artikel 3:310, tweede lid

Het door de Commissie geciteerde opstel van Terpstra en Alders betreft een problematiek die ook elders de aandacht heeft getrokken; men zie het voorlopig verslag bij het wetsvoorstel Uitbreiding van de Wet Bodembescherming (Kamerstukken II 1989-1990, 21 556, nr. 4, p. 34),

de vragen van het lid van de Tweede Kamer Te Veldhuis, ingezonden 13 augustus 1991 (Aanhangsel Handelingen II 1990–1991, nr. 843) en J. de Boer, Nederlands Juristenblad 1991, p. 1127 e.v.. Naar aanleiding van een en ander is besloten deze materie opnieuw te bezien. In vervolg daarop is inmiddels een wetsvoorstel in gereedheid gebracht dat thans bij de Raad van State aanhangig is. In dit wetsvoorstel wordt artikel 3:310 van twee nieuwe leden voorzien en het in het onderhavige wetsvoorstel geformuleerde tweede lid van dat artikel geschrapt. De bedoeling van dit wetsvoorstel is dat vóór 1 januari 1993 een nieuwe regel van kracht zal zijn betreffende verjaring van de rechtsvordering tot vergoeding van alle schade, op welke grond ook, die het gevolg is van verontreiniging van lucht, water of bodem; deze regel zal meebrengen de eindtermijn van twintig jaren, vervat in art. 3:310 lid 1, voor de hier bedoelde schaden op 30 jaren wordt gesteld, te rekenen vanaf de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Daarmee zal, naar mag worden aangenomen, tevens aan de door Terpstra en Alders tegen art. 3:310 lid 2 ingebrachte bezwaren tegemoet gekomen zijn en voorts ook aansluiting zijn verkregen bij de vergelijkbare regeling in het ontwerpverdrag van de Raad van Europa, die hiervoor onder algemeen, punt 2 onder e reeds aan de orde kwam. De discussie over dit voorstel kan overigens beter in het kader van voormeld wetsvoorstel zelf plaatsvinden.

De Minister van Justitie,
E. M. H. Hirsch Ballin